

Mr PAVO ŽIVKOVIĆ

Dinić-Knežević dr Dušanka, Položaj žena u Dubrovniku u XIII i XIV veku, Posebna izdanja knjiga CDLXIX, odjeljenje istorijskih nauka, Beograd, 1974. 223.

Knjiga pod naslovom **Položaj žena u Dubrovniku u 13 i 14 veku**, čiji autor je dr Dušanka Dinić-Knežević, predstavlja vrijedno naučno ostvarenje koje zaslužuje vidno priznanje. U pomenutoj knjizi obrađena je vrlo zanimljiva problematika na jedan pristupačan način. Autor se koristio vrlo bogatom izvornom građom, što potvrđuje i spisak građe koji je dat na početku knjige. Osim izvorne građe, dosta bogata je i literatura kojom se autor koristio u pomenutom radu. Rad je utoliko zanimljiviji ukoliko se ima na umu da je ova problematika do sada malo zastupljena u literaturi naše srednjovjekovne historiografije. Vršeći uporedbe sa položajem žena i u drugim našim srednjovjekovnim zemljama (Srbija), autor upoznaje čitaoca sa položajem žena i u tim zemljama, istina ne u toj mjeri u kojoj daje podatke o položaju žena u Dubrovniku.

Knjiga ima 223 stranice, od čega samo teksta preko 180 strana, podijeljenog u sedam glava. Na početku knjige autor je dao spisak izvora i literature, zatim uvodni dio, a na kraju knjige nalazi se zaključak sa rezimeom na francuskom jeziku, te prilozima kojih ima pet i, napokon, registar stvari i imena. Od pomenutih sedam glava, svaka obrađuje posebnu problematiku, što se vidi iz samih naslova koji su poređani slijedećim redoslijedom: **Žena u privredi, žena u braku, pravni položaj žene, moral, duhovni život, žena u kući** i na kraju **odelo i nakit**. I pro-

storno i sadržajno najobimnije su prve dvije glave (**žena u privredi i žena u braku**). Ostalih pet glava, iako ne zauzimaju toliko prostora, moglo bi se reći nisu ništa manje zanimljive od prve dvije glave.

U prvoj glavi autor obrađuje položaj žene u gotovo svim privrednim granama u Dubrovačkoj Republici u trinasetom i četrnasetom vijeku. Vrlo zanimljive podatke susrećemo u prvoj glavi o položaju žene u oblasti poljoprivrede, kojom se bave dubrovačke žene, pored kućnih poslova i odgoja djece. Od zanatskih poslova kojima se bave žene u Dubrovniku spomenute su: žene vezilje koje izrađuju ukrasne predmete, i žene koje se bave pečenjem i mjerenjem hljeba za gradske potrebe. Osim pomenutih poslova, autor pominje žene koje se bave uslužnim poslovima, kao što su poslovi u krčmama, te u trgovačkim poslovima. Od posebnog je značaja što autor daje podatke o položaju žena gotovo svih društvenih slojeva u Gradu pod Srđem. U trgovačkim poslovima dubrovačkih žena susreću se žene dužnici, kao i žene kreditori. U ovoj privrednoj grani govori autor i o vrsti robe u trgovačkoj razmjeni. Pored najčešćih trgovačkih artikala, kao što su vino i stoka, spominje se i trgovina nekretninama (kuće i vinogradi).

Analizirajući položaj žena u Dubrovniku, autor vidno mjesto u izlaganju posvećuje ženama ropkinjama, koje su poticale iz redova patarena. Ove žene se najčešće sretaju u kućnim poslugama kod Dubrovčana. Autor nije propustio da kroz privrednu djelatnost dubrovačkih žena čitaocu, barem поблиže, prikaže ekonomsku snagu dubrovačkih žena iznoseći podatke o bogatstvu pojedinih Dubrovčanki (Filipa Menčetić).

Dok prva glava razrađuje položaj žene u privredi, druga glava prikazuje položaj žene u braku. Analizirajući ovu instituciju, autor govori o uslovima njenog zasnivanja, kao i proceduri do njenog realizovanja, dajući podatke i o nuz pojavama sklapanja braka u Dubrovačkoj Republici u 13. i 14. vijeku. Autor se u knjizi osvrće na samu udaju, bračne ugovore, svadbene običaje, miraz, te prikazuje izgled jedne svadbe u Dubrovniku u gore pomenutom vremenskom razdoblju. Vrlo zanimljivi, prema izlaganju autora, su uslovi za sklapanje braka, koji su bili podložni odredbama katoličke crkve. Brakovi su, uglavnom, sklapani unutar društvenih slojeva Dubrovačke Republike.

Udaja kćeri, bilo zakonite ili vanbračne, ovisila je o volji oca, a kada nije bilo oca, onda braće, a ako, pak, nije bilo braće, ili su oni bili maloljetni, onda o volji majke. Kod zasnivanja braka zainteresovane strane su sklapale bračni ugovor kod notara. U njemu su bili formulisani svi uslovi sklapanja braka, među kojima najistaknutije mjesto zauzima miraz, o kome su muškarci posebno vodili računa. Kad je riječ o mirazu, autor daje i cifarske podatke o visini miraza u različitim vremenskim periodima. Tako se pominje visina miraza u trinaestom vijeku za vlastelinke u iznosu od 200 perpera, a za građanke 150 perpera. Ta cifra u četrnaestom vijeku se naglo povećava i iznosi i do 1000 perpera, sa još 100 aksada zlata. U ovoj glavi iznose se i uslovi sklapanja braka, kao i čitav ceremonijal oko udaje udovice u Dubrovniku.

Autor se osvrće i na dubrovačke žene-kaluderice na njihov život po manastirima, kao i na samu proceduru dolaska u samostan. Izlaga-

nje o položaju žene u braku je posebno zanimljivo ako se posmatraju odnosi muža i žene. U tom izlaganju čitalac se upoznaje sa položajem žene prema muškarcu, sa njihovim bračnim sukobima, sa kaznama koje su pratile nepokorne i nevjerne žene. U ovom dijelu knjige govori se i o nasljeđivanju imovine bračnih drugova poslije smrti jednog od supružnika, putem oporuke (testamenta).

Pravni položaj žene nije tako opširno obraden, kao prve dvije glave, ali je i ovaj dio vrlo zanimljiv sa sadržajne strane. Statut Dubrovačke Republike nije pravio razliku među ženama različitih društvenih slojeva, kad su bile u pitanju kazne. Za učinjene prekršaje kazne su bile iste nezavisno od klasne i socijalne pripadnosti bilo vlastelinke ili građanke.

Udate žene u Dubrovniku su u potpunosti bile podređene mužu. Nijedan značajniji posao žena nije mogla obaviti bez odobrenja svoga muža. Pored dominacije nad ženom, otac je dominirao i nad svojom djecom bilo da su zakonita ili vanbračna. Po statutu, žene u Dubrovniku imale su pravo svjedočenja na sudu kao i muškarci. Jedino iz čega su dubrovačke žene bile isključene bile su javne funkcije koje su obavljali muškarci. Žene su vrlo često bivale prokuratorji zbog odsutnosti svojih muževa. Nad imovinom i svim onim što ostaje poslije njih mogle su žene u Dubrovniku odrediti epitrope.

Mnoge pojave koje su bile svojstvene samo muškarcima susreću se i kod žena u Dubrovniku. To su: krađa, prevara, svađa, tuča, nasilje i drugo. U četvrtoj glavi svoje knjige autor dio prostora posvećuje ovim, kao i nekim propratnim pojavama. Spomenute su i pojave bludi, javnih kuća, žena naložnica, kao i žrtva nasilja. Za neke od ovih pojava izrečene su i kazne. Jedna od tih je i kazna za počinioca krađe koji je bio dužan da nadoknadi ukradeni predmet u četverostrukoj vrijednosti. Prilikom druge krađe, ta kazna se penje na osmostruku, treća na dvanaestostruku, četvrta na dvadesetostruku nadoknadnu vrijednost. Počinioci krađe koji nisu mogli nadoknaditi ukradeno, kažnjavani su fizičkim kaznama. Za vrijednost krađe do pet perpera, počiniocu krađe su vadili jedno oko, od 10 do 20 perpera, odsijecana mu je desna ruka i tako dalje.

Za duhovni život od velikog značaja u Dubrovniku je bilo podizanje manastira. Ova pojava nije bila karakteristična samo za muškarce nego i za dubrovačke žene. Za duhovni život vrlo česta pojava su oporuke (testamenti) kojima žene u Dubrovniku ostavljaju za mise zadušnice ili za podizanje manastira. Boguugodno djelo smatralo se i otkupljivanje i oslobađanje robova. I u ovim poslovima susreću se dubrovačke žene. U tom dijelu knjige autor se još jednom osvrće na žene kaluđerice. Ovoga puta riječ je o zavještanju imovine ili samo njenog dijela prilikom ulaska u manastir. Autor nije propustio da kaže nešto i o školstvu u Dubrovniku u trinaestom i četrnaestom vijeku, upoređujući te prilike sa prilikama u Srbiji. Ovdje se pominju škole za djecu sa učiteljima latinskog i slovenskog jezika.

O uređenju i dekoraciji kuće u Dubrovniku izlaže autor u pretposljednjoj glavi svoje knjige. Ovdje je dat opis nekih kućanskih pribora,

među kojima se spominju: pokućstvo, kuhinjski inventar, te krevet i stol. Detaljno je dat opis krevetnine, stolnjaka i ostalog kućanskog pribora, i to kod različitih društvenih slojeva u Dubrovačkoj Republici. I ovoga puta izvršena je uporedba sa inventarom u kućama različitih društvenih slojeva u Srbiji.

U posljednjoj glavi autor je izvršio opis lične garderobe žena različitih društvenih slojeva u Dubrovniku u 13. i 14. vijeku. Iz opisa lične garderobe vrlo je teško naći neke veće razlike u oblačenju vlastelinki ili građanki u Dubrovniku u pomenutom vremenskom periodu. Odičela i nakiti su bili vrlo skupocjeni i kod predstavnika vlastelinki i kod građanki. Podaci su vrlo zanimljivi zbog poređenja sa oblačenjem žena u Srbiji za koje autor također daje podatke u ovoj posljednjoj glavi knjige. Autor upoređuje način oblačenja sa onima u Bosni i Zeti.

S obzirom na to da autor u svakoj glavi vrši poređenja sa stanjem u Srbiji, što navodi i u zaključku čini se da je naslov mogao biti proširen i na Srbiju. No s obzirom na to da su podaci za Srbiju vrlo šturi i poređenju sa Dubrovnikom nije ni postojeći naslov promašaj.

Ako se izuzmu štamparske greške koje, čini se, prevazilaze okvire tolerancije, a što je greška izdavača, rad je vrijedno ostvarenje iz područja naše srednjovjekovne istoriografije. Njime će naša istoriografija biti obogaćena, ako se ima na umu da je ona još uvijek siromašna, posebno kad je riječ o istoriografiji naše srednjovjekovne istorije. Autor je u rad uložio mukotrpan trud kroz dugotrajni iscrpljujući rad zbog čega zaslužuje dužno priznanje.